

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО, СОЦІАЛЬНОГО ТА ТРУДОВОГО ПРАВА

УДК 364-6

DOI 10.32755/sjlaw.2019.03.025

Сташків Б. І.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0003-3746-9382

КОМПЕНСАЦІЙНІ ВИПЛАТИ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

У статті досліджується правова природа компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення, зокрема, звертається увага на місце цих виплат у системі видів соціального забезпечення, вказується на компенсаційність пенсій, соціальних допомог та соціальних послуг, дається їх перелік. Зроблена спроба дати визначення поняття «компенсаційні виплати» в праві соціального забезпечення, виділити їх основні риси, за допомогою яких їх можна зіставляти з іншими видами соціального забезпечення, вказані напрями подальшого дослідження проблем компенсаційних виплат у сфері соціального забезпечення.

Ключові слова: компенсаційні виплати в праві соціального забезпечення, види компенсаційних виплат, соціальні послуги, соціальні допомоги, отримувачі соціального забезпечення, надавачі соціальних послуг.

Постановка проблеми. У ринкових умовах зросла роль компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення при наданні вразливим групам населення пільг, забезпеченні осіб з інвалідністю технічними засобами реабілітації, автомобілем, санаторно-курортними путівками, при здійсненні соціального обслуговування за місцем проживання тощо. Відшкодування майнових витрат проводиться не тільки щодо отримувачів послуг, але й надавачів соціальних послуг, що раніше не практикувалось. Йде процес становлення інституту компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення, а разом з ним потрібно більш

детально дослідити і розкрити сутність та особливості цього правового інституту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні компенсаційні виплати в праві соціального забезпечення, як правило, розглядалися в загальних рисах поряд з іншими видами соціального забезпечення: пенсіями, соціальними допомогам, соціальними послугами, субсидіями. Більш поглиблено компенсаційні виплати досліджували такі науковці, як К. В. Бориченко, А. А. Казанчан, Н. П. Мокрицька, М. О. Фаль та ін. Публікацій, які б комплексно висвітлювали проблематику компенсаційних виплат, обмаль. Актуальними є питання належного правового регулювання відшкодування з боку держави витрат надавачів соціальних послуг, справедливого встановлення розмірів компенсації отримувачам соціальних послуг завданої їм майнової шкоди, розмежування поняття компенсації та інших грошових виплат, визначення поняття «компенсаційні виплати» у праві соціального забезпечення та їх правової природи тощо. Ця проблематика чекає свого вирішення.

Мета статті – висловити власне бачення вищевказаної проблематики і внести пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Слово «компенсація» латинського походження й означає рівне зважування. Вживається в таких значеннях:

1) відшкодування, зрівноважування, винагорода за щонебудь, а також сума, яку сплачують як відшкодування, винагороду; покриття витрат, утрат;

2) вирівнювання порушених функцій в організмі, заміна пошкоджених або загиблих клітин; 3) усунення зовнішніх впливів, які перешкоджають правильній дії точних механізмів, компенса-

ція маятника. Використовується у праві, медицині, біології, психології, техніці та інших науках.

У праві соціального забезпечення оперують такими поняттями, як компенсації, компенсаційні виплати, грошові компенсації. На наш погляд, це ідентичні поняття. Компенсації у сфері соціального забезпечення, як правило, надаються в грошовій формі. Надання їх у натуральній формі нині не практикується.

Компенсаційний характер мають усі, без винятку, види соціального забезпечення. Пенсії призначаються з метою відшкодування втраченого заробітку чи інших доходів постійно непрацездатним особам. Соціальні допомоги надаються особам, які тимчасово втратили працездатність, а значить і заробіток, понесли додаткові витрати, не мають або мають недостатні для нормального життя фінансові ресурси з метою вирівнювання доходів з іншими людьми до встановленого соціальними стандартами мінімуму. Соціальні послуги отримують особи з метою компенсації втрачених функцій організму та поновлення їх соціального статусу. У всіх цих випадках мова йде про компенсації в широкому сенсі.

Про компенсаційні виплати у вузькому сенсі говорять тоді, коли вирішується питання про відшкодування витрат на придбання покращених засобів реабілітації чи вартості неотриманих соціальних послуг або надання компенсації за шкоду, заподіяну окремим категоріям осіб тощо. Ці виплати не є соціальною допомогою, а компенсацією «за щось», яка передбачена нормами права, а їх розміри зіставляються із завданою шкодою чи понесеними витратами.

Фактично єдиною компенсаційною виплатою в радянський час вважалося відшкодування витрат на обслуговування спеціального транспорту осіб з інвалідністю. Пільги, що встановлювалися, у першу чергу для учасників Другої світової війни, не проводили чіткого розмежування між компенсаціями та соціальними

допомогами. Соціальні послуги надавались в інтернатних установах, і потреби в компенсаційних виплатах не було. Офіційно бідні в СРСР не визнавалися і соціальні допомоги їм не встановлювались. Виплати компенсаційного характеру відносили до соціальних допомог.

Ситуація суттєво змінилася наприкінці ХХ ст., коли виникла потреба в соціальному захисті безробітних, потерпілих унаслідок Чорнобильської катастрофи, жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років та нацистських переслідувань, малозабезпечених верств населення, а на початку ХХІ ст. до них приєдналися учасники АТО/ООС та внутрішні переселенці. Розширився спектр соціальних послуг, які надаються за місцем проживання, а також сім'ям з дітьми. Це сприяло активній нормотворчій діяльності та введенню нових видів соціального забезпечення і модернізації існуючих. Науковці заявили про наявність у праві соціального забезпечення так званих компенсаційних виплат, які за своєю природою не збігаються із соціальними допомогами.

Інститут компенсацій має універсальний характер і притаманний багатьом галузям права. У трудовому праві компенсаційні виплати – це грошові виплати, установлені для відшкодування працівнику витрат, пов'язаних з виконанням ним трудових чи інших обов'язків, передбачених законом, і до них відносять, зокрема, компенсацію витрат на проїзд у зв'язку з відрядженням, за використання майна, що належить працівникові, а також компенсації працівникам, робота яких має роз'їзний характер чи які працюють у польових умовах або вахтовим методом. Цивільне право передбачає компенсацію моральної шкоди, завданої шкоди майну, за частку в спільному майні, за неправомірне використання об'єкта інтелектуальної власності та ін. У галузях процесуального права застосовується компенсація витрат, пов'язаних з розглядом цивільних, адміністративних та господарських справ.

Проблематика компенсаційних виплат у цих та інших галузях права розробляється давно і деякі висновки вчених можуть бути використані дослідниками компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення.

Особливості компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення обумовлені предметом правового регулювання цієї галузі права, який стисло окреслений у ст. 25 Загальної декларації прав людини. Розмежувати ці компенсації від компенсацій в інших галузях права не важко. Гірша ситуація із відмежуванням компенсаційних виплат усередині галузі права між різними видами соціального забезпечення, не беручи до уваги, що пенсії, соціальні допомоги і соціальні послуги несуть на собі ознаки компенсаційності. Без виділення характерних рис соціальних допомог і компенсаційних виплат зробити це дуже важко.

Останніми десятиріччями було прийнято багато нормативних актів, які регулювали порядок надання певних соціальних виплат і в назві деяких з них вказувався прикметник компенсаційні. Такі виплати повинні бути не компенсацією відсутніх чи недостатніх засобів до існування (мета пенсій і соціальних допомог), а відшкодування чого-небудь (мета компенсацій). Якщо соціальна виплата не спрямована на відшкодування чого-небудь, то її не слід називати компенсацією.

Стосовно місця компенсаційних виплат серед видів соціального забезпечення можливі три варіанти відповіді: 1) самостійні види соціального забезпечення поряд з пенсіями, соціальними допомогами і соціальними послугами; 2) окремі види соціальної допомоги; 3) додаткові елементи (види) того чи іншого виду соціального забезпечення. На користь усіх цих варіантів наводяться певні аргументи. Наприклад, у пенсійному законодавстві передбачені, крім пенсій, додаткові пенсії, доплати, надбавки, підвищення, а також соціальна послуга у вигляді допомоги на поховання [1]. Усі вони мають яскраво виражений компенсацій-

ний характер. Допомогу на поховання [1] одностайно відносять до соціальних допомог. Додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю особам, віднесених до категорій 1, 2; 3; 4 [2], розглядається як додатковий вид пенсійного забезпечення. Доплати, надбавки, підвищення включають до того чи іншого виду пенсій як його додатковий елемент або підвид [3, с. 441–446].

В окремих навчальних посібниках компенсаційні виплати висвітлюються разом із соціальними допомогамі як різновид останніх. Соціальні допомоги, у свою чергу, поділяються на державні соціальні допомоги, страхові соціальні допомоги і недержавні соціальні допомоги, які мають загальні і відмінні риси. Компенсаційні виплати і державні соціальні допомоги характеризуються такими спільними рисами: 1) грошова форма надання; 2) фінансуються із бюджетних коштів; 3) безоплатність та безповоротність надання; 4) компенсаційний характер; 5) надання одноразово чи на певний термін. Саме через ці ознаки важко відмежувати їх одне від одного [3, с. 447–452; 4, с. 548–555]. Страхові допомоги є оплатними і фінансуються із страхових фондів. Відмінності полягають у тому, що допомоги спрямовані на задоволення, як правило, найрізноманітніших власних потреб, а компенсаційні виплати – на відшкодування опосереднених витрат, пов'язаних з наданням соціальних послуг.

Компенсаційними, в першу чергу, є виплати особам, які здійснюють догляд за отримувачами соціальних послуг. До них належать:

– щомісячна компенсаційна виплата непрацюючим фізичним особам, які постійно надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги [5]. Надавач може отримувати тільки одну компенсацію незалежно від кількості обслуговуваних осіб, видів та обсягу послуг. Залежно від того, кому надаються послуги, роз-

мір компенсації становить 15 чи 10 або 7 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб (надавач – особа працездатного віку) або для осіб, які втратили працездатність (надавач – пенсіонер чи особа з інвалідністю). Аналогічна компенсація у розмірі 4 грн 80 коп. з невеликою індексацією була встановлена постановою КМУ від 26 липня 1996 року № 832, що втратила чинність відповідно до постанови КМУ від 20 березня 2019 року № 233;

– щомісячна адресна компенсаційна виплата одному з батьків (усиновителів, опікунів) як відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років ”муніципальна няня“ [6]. Фактичним одержувачем є надавач послуги, який повинен бути легалізований та сплачувати податки і укласти з батьками договір. Компенсація виплачується в розмірі прожиткового мінімуму на дітей віком до шести років за кожну дитину, яку доглядає муніципальна няня. Отримувач зобов’язаний щомісяця подавати документи, що підтверджують його витрати. Практика показує, що вказана соціальна послуга не користується в молодих сімей популярністю і може бути вигідна їх рідним, які такі послуги надають безоплатно, але час догляду зараховується до страхового стажу;

– відшкодування витрат за надані соціальні послуги з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів за рахунок коштів Фонду соціального страхування України [7]. Відшкодування витрат за надані послуги здійснюються в межах граничних розмірів витрат. У разі, коли фактична вартість вища, то застрахована особа самостійно сплачує різницю коштів на рахунок санаторно-курортного закладу і ці кошти їй не відшкодовуються;

– відшкодування вартості поховання потерпілого та пов’язаних з цим ритуальних послуг [8]. Якщо грошові суми надаються на поховання без необхідності звітування про їх витрачання, то

це буде соціальною допомогою, а за необхідності документального підтвердження витрат на поховання – компенсаційною виплатою.

Законодавством передбачені державні соціальні допомоги на догляд [9]: надбавка на догляд [10], грошова допомога на догляд [11]. Усі вони мають однакову природу та спрямовані на винагороду праці (відшкодування її вартості) тих, які здійснюють сторонній догляд за визначеними в законі особами, і тому такі допомоги краще називати грошовими компенсаціями на догляд.

Одними із найстаріших і чисто компенсаційними є грошові компенсації особам з інвалідністю на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобіля (для тих, хто має його в користуванні) або на транспортне обслуговування (для тих, хто не користується ним, але відповідне право має). Компенсації призначаються у відсотках до прожиткового мінімуму на місяць і виплачуються рівними частинами двічі на рік [12]. Другу грошову компенсацію отримує більше осіб з інвалідністю, ніж першу.

Для жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років була встановлена грошова компенсація в розмірі однієї мінімальної заробітної плати за кожен місяць позбавлення волі, але не більше 75 мінімальних заробітних плат особам, які відбули покарання у вигляді позбавлення волі або примусове поміщення в лікувальні заклади і згодом реабілітовані [13]. Більш справедливим вважається встановлення грошової компенсації без обмеження кількістю мінімальних зарплат (компенсація за 6,3 роки позбавлення волі).

В окремих випадках за бажанням особи їй замість конкретної соціальної послуги може надаватися грошове відшкодування. Нині запроваджено механізм виплати грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки [14; 15]. Особа не понесла ніяких витрат і їй за це надається певна винагорода. Тут більше

підійде одноразова допомога на оздоровлення, ніж грошова компенсація невеликої частки вартості путівки.

Сьогодні одержувачам соціальних послуг у встановлених законом випадках дозволено самим вибирати надавача соціальних послуг чи технічні засоби реабілітації. Сюди можна віднести:

– компенсацію вартості самостійного санаторно-курортного лікування [14; 15]. Розрізняються такі види вартості санаторно-курортних путівок: ринкова, що встановлюється санаторно-курортними закладами; фіксована, тобто щорічно встановлена наказом Мінсоцполітики України гранична вартість путівки, за якою здійснюється її закупівля; середня вартість путівки для виплати грошової компенсації та компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Остання становить 35 відсотків розміру одного прожиткового мінімуму, що встановлена законом на 1 січня відповідного року для осіб, які втратили працездатність. Залежно від статусу особи з інвалідністю компенсація становить 100–75–50 відсотків від 35 відсотків прожиткового мінімуму. Виникає слушне запитання: навіщо встановлювати дві однакові компенсації, а для отримання другої компенсації необхідно надати документальні докази проходження лікування в санаторно-курортному закладі. Справедливим буде компенсація за граничними цінами, за якими здійснюється закупівля санаторно-курортних путівок. Наявна система протидіє самостійному санаторно-курортному лікуванню;

– компенсацію різниці вартості вибраного особою з інвалідністю виду соціальної допомоги та аналогічного виду соціальної допомоги, що надається державним органом [16]. Затверджений перелік технічних та інших засобів реабілітації, за які може виплачуватися компенсація їх вартості [17]. Для цього затверджені граничні ціни на такі засоби [18].

Окрему групу становлять компенсації потерпілим унаслідок Чорнобильської катастрофи, а саме:

– одноразова компенсація учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які стали особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи [2; 19; 20];

– оплата вартості проїзду, витрат на перевезення майна залізничним, водним або автомобільним транспортом за нормами, установленними обласною державною адміністрацією [2];

– оплата витрат, пов'язаних з переїздом, яка здійснюється місцевими радами за попереднім місцем проживання [2];

– компенсація громадянам за майно, утрачене в зв'язку з евакуацією, відселенням або самостійним переселенням [2];

– компенсація за пільгове забезпечення продуктами харчування громадян, що належать до першої та другої категорії постраждалих [2; 21]. Розміри грошової компенсації вартості продуктів харчування громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, щорічно визначається наказом Мінсоцполітики України. Норми харчування встановлюються МОЗ України;

– виплати щомісячної грошової компенсації до досягнення повноліття на дітей, які навчаються в навчальних закладах, розташованих на територіях радіоактивного забруднення [2; 22; 21];

– щомісячна компенсація сім'ям за втрату годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи [2];

– відшкодування один раз на рік вартості проїзду міжміським транспортом до будь-якого населеного пункту України та в зворотному напрямку на підставі проїзних квитків [2];

– компенсація вартості санаторно-курортної путівки шляхом надання грошової допомоги в розмірі, установленому КМУ [2].

Перелік компенсаційних виплат постраждалим унаслідок Чорнобильської катастрофи наведено у відповідному Стандарті надання послуги [24]. У ньому, крім компенсаційних виплат, указані й допомоги, які за своїм змістом є компенсаційними виплатами.

Наведені виплати демонструють відсутність теоретично обґрунтованої концепції компенсаційних виплат у праві соціального забезпечення. Не виявлені критерії розмежування компенсацій від соціальних допомог, а значить не вдалося знайти відмінні риси між цими виплатами. Наведені в літературі аргументи не підтримуються фахівцями права соціального забезпечення [25; 26]. Наприклад, до ознак компенсаційних виплат віднесли такі: надаються при настанні соціальних ризиків з метою відшкодування; види і розміри компенсації встановлюються в законодавстві; мають безоплатний характер. Ці ж ознаки легко накладаються на державні соціальні допомоги.

Деякі автори у праві соціального забезпечення виділяють пенсійне право, право соціальної допомоги та право соціального обслуговування. Ці підгалузі складаються з великих нормативних масивів. Компенсаційні виплати розпорошені по багатьох нормативних актах, що належать до різних правових інститутів права соціального забезпечення. Нормативних актів, що регулюють компенсаційні виплати, не так і багато і в своїй сукупності вони не можуть претендувати на окрему підгалузь. У подібній ситуації знаходиться й інститут субсидій.

У результаті аналізу нормативних актів та досліджень багатьох авторів можна дійти до висновку, що між соціальними допомогамі і компенсаційними виплатами дуже багато спільного, а відмінності не суттєві. Підстав для виділення генерального (комплексного) правового інституту компенсаційних виплат поряд з пенсіями, допомогамі та послугами немає. Компенсаційні виплати доцільно розглядати як самостійний інститут права соціальної допомоги і як окремий вид соціального забезпечення в рамках указаної підгалузі права.

До відмінних рис компенсаційних виплат, на наш погляд, можна віднести такі: 1) виникають з похідного правовідношення при реалізації фізичною особою права на конкретну соціальну

послугу; 2) направлені на відшкодування вартості отриманих особою товарів, робіт і послуг; 3) розмір виплат визначається з урахуванням необхідності відшкодування понесених фактичних чи потенційно можливих витрат; 4) адресуються як отримувачам, так і надавачам соціальних послуг; 5) регулюються не тільки законами, але і підзаконними актами. Як і соціальні допомоги, компенсаційні виплати є короткотерміновими, надаються в грошовій формі, джерелами фінансування є бюджетні кошти чи кошти страхових фондів.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що компенсаційні виплати у праві соціального забезпечення – це установлені нормами права грошові виплати одержувачам чи надавачам соціальних послуг з метою повного чи часткового відшкодування вартості оплачених (наданих) товарів, робіт і послуг або винагороди за неотриману належну соціальну послугу.

Висновки. З огляду на викладене вважаємо, що компенсаційні виплати пов'язані з відшкодуванням витрат, які особа понесла при отриманні соціальних послуг, а за певних обставин – і надавач тих послуг. У нормативних актах повинні бути вказані граничні розміри відшкодування або розподіл обов'язку з оплати вартості послуг між отримувачем та державою. У деяких випадках відшкодування повинно бути повним. Компенсації за неотримані соціальні послуги слід перевести в соціальну допомогу. За допомогою компенсації не відшкодовується втрата заробітку чи іншого доходу або додаткові витрати, які не пов'язані з наданням соціальних послуг. Як правило, підставою для надання компенсації слугують дії, а не події.

Список використаних джерел

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 30.10.2019).

2. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991р. № 796-ХІІ. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/796-12> (дата звернення: 30.10.2019).

3. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина: навч. посіб. / Чернігів: Десна, 2016. 692 с.

4. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина: навч. посіб. / Чернігів: Десна, 2018. 1092 с.

5. Про затвердження Порядку призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги: постанова КМУ від 29.04.2004 р. № 558. *Офіційний вісник України*. 2004. № 17. Ст. 1188.

6. Деякі питання надання послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»: постанова КМУ від 30.01.2019 р. № 68. *Офіційний вісник України*. 2019. № 16. Ст. 543.

7. Про затвердження Порядку відшкодування витрат за надані соціальні послуги з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів за рахунок коштів Фонду соціального страхування України: постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2017 р. року № v0039890-17. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v0039890-17> (дата звернення: 30.10.2019).

8. Про затвердження Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат: постанова правління Фонду соціального страхування України від 19.07.2018 р. № 11. *Все про бухгалтерський облік*. 2018. 13 серп. (№ 74). Ст. 13.

9. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18.05.2004 р. № 1727-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 24. Ст. 1579.

10. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.02.2000 р. № 2109. *Офіційний вісник України*. № 50. Ст. 2146.

11. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.11.2000 р. № 1489-III. *Офіційний вісник України*. 2000. № 12. Ст. 444.

12. Про порядок виплати та розміри грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та транспортне об-

слуговування: постанова КМУ від 14.02.2007 р. № 228. *Офіційний вісник України*. 2007. № 12. Ст. 446.

13. Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років: Закон України від 17.04.1991 р. № 962-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 22. Ст. 262.

14. Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян: постанова КМУ від 17.06.2004 р. № 785. *Офіційний вісник України*. 2004. № 24. Ст. 1598.

15. Про затвердження Порядку виплати деяким категоріям осіб з інвалідністю грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості санаторно-курортного лікування: постанова КМУ від 17.02.2007 р. № 150. *Офіційний вісник України*. 2007. № 10. Ст. 258.

16. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 21. Ст. 252.

17. Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації, перелік таких засобів: постанова КМУ від 05.04.2012 р. № 321. *Офіційний вісник України*. 2012. № 31. Ст. 1146.

18. Про організацію забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації: затв. наказом Мінсоцполітики України від 29.01.2016 р. № 59. *Офіційний вісник України*. 2016. № 15. Ст. 611.

19. Про компенсаційні виплати особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова КМУ від 14.05.2015 р. № 285. *Офіційний вісник України*. 2015. № 40. Ст. 1204.

20. Про затвердження Порядку виплати одноразової компенсації за шкоду, заподіяну внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій, ядерних випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, та щорічної допомоги на оздоровлення деяким категоріям громадян: постанова КМУ від 26.10.2016 року № 760. *Офіційний вісник України*. 2016. № 87. Ст. 2843.

21. Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язані із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: постановова КМУ від 20.09.2005 року № 936. *Офіційний вісник України*. 2005. № 38. Ст. 2372.

22. Про порядок та розміри компенсаційних виплат дітям, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи: постановова КМУ від 08.07.1997 року № 155. *Офіційний вісник України*. 1997. № 7. Ст. 44.

23. Деякі питання санаторно-курортного лікування та відпочинку громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: постановова КМУ від 23.10.2016 року № 854. *Офіційний вісник України*. 2016. № 94. Ст. 3086.

24. Стандарт надання послуги з призначення компенсаційних виплат громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: затв. наказом Мінсоцполітики України від 23.03.2012 року № 158. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. Ст. 1212.

25. Мокрицька Н. П., Фаль М. О. Умови призначення компенсаційних виплат за надання соціальних послуг в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Львів, 2017. № 2. С. 123–135.

26. Казанчан А. А. Види соціального забезпечення громадян в Україні: проблемні питання. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Запоріжжя, 2010. № 3. С. 11–20.

Stashkiv B.

COMPENSATION PAYMENTS IN SOCIAL SECURITY LAW: A LOOK AT THE PROBLEM

Legal nature of compensation payments in Social Security Law is examined in the article. In particular, attention is paid to the place these benefits take in social security system. It is noted that compensation institute is universal by its nature and inherent in many areas of law. Peculiarities of compensation payments in Social Security Law are determined by the subject of legal regulation of this legal branch, which is briefly outlined in Article 25 of the Universal Declaration of Human Rights. In Social Security Law such concepts as compensation, compensation payments, cash compensation are used. In Labor Law, compensation payments are cash payments determined to reimburse an employee for the expenses connected with performing his/her labor or other duties provided for by law. They include, in particular, com-

compensation for travel expenses in connection with a business trip, for using property belonging to an employee, as well as compensation to employees whose work is connected with constantly travelling or who work in the field or on a rotational method. Civil Law provides for compensation for non-pecuniary damage caused by property damage, for a share in common property, for misuse of an intellectual property object, etc. In the areas of Procedural Law is used compensation payments, connected with conducting civil, administrative and commercial cases.

An attempt to define the concept of "compensation payments" in Social Security Law was made. Compensation payments under Social Security Law are defined by the rules of law cash payments to recipients or providers of social services in order to compensate for the value of paid (provided) goods, works and services, or compensation for failure to receive a proper social service fully or partially.

Compensation payments should be considered to be an independent institute of Social Security Law and as a separate type of social security.

Key words: *Compensation payments in Social Security Law, types of compensation payments, social services, social assistance, recipients of social welfare, social services providers.*

References

1. Ukraine (2003), *On Compulsory State Pension Insurance: Law of Ukraine*, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (accessed 30 October 2019).

2. Ukraine (1991), *On the status and social protection of citizens suffering from Chornobyl disaster: Law of Ukraine*, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/796-12> (accessed 30 October 2019).

3. Stashkiv, B. I., (2016), *Social Security Law. Common Part: a tutorial*. Desna, Chernihiv.

4. Stashkiv B. I., (2018), *Social Security Law. Special Part: a tutorial*. Desna, Chernihiv.

5. Ukraine (2004), *On Approving the Procedure for Assigning and Paying Compensation to Individuals Who Provide Social Services: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine*, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

6. Ukraine (2019), *Some Issues on Providing Child Care Services for Up to Three Years "Municipal Nanny"*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

7. Ukraine (2017), *On Approving the Procedure for Reimbursement of Expenses for Provided Social Services for Treatment of Insured Persons and Members of Their Families After Sicknesses and Injuries in Rehabilitation*

Departments of Sanatoriums and Resorts at the Expense of Social Insurance Fund of Ukraine: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v0039890-17> (accessed 30 October 2019).

8. Ukraine (2018), *On Approving the Procedure for Assigning, Transferring and Carrying Out Insurance Payments*: Decree of the Board of Social Insurance Fund of Ukraine, Social Insurance Fund of Ukraine, Kyiv.

9. Ukraine (2004), *On State Social Assistance to Persons Who Are Not Eligible for Retirement and Persons with Disabilities*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

10. Ukraine (2000), *On State Social Assistance to Persons with Disabilities since Childhood and Children with Disabilities*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

11. Ukraine (2000), *On Psychiatric Care*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

12. Ukraine (2007), *On the Procedure for Payment and Amounts of Cash Compensation for Gasoline, Car Repair and Maintenance and Transport Services*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

13. Ukraine (1991), *On Rehabilitation the Victims of Repressions of Communist Totalitarian Regime of 1917-1991*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

14. Ukraine (2004), *On Approving the Procedure for Payment Cash Compensation of Cost of Health Resort Treatment to Some Categories of Citizens*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

15. Ukraine (2007), *On Approving the Procedure for Payment Cash Compensation to Some Categories of Persons with Disabilities Instead of a Health Resort Tour and the Cost of Health Resort Treatment*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

16. Ukraine (1991), *On the Basics of Social Protection of Persons with Disabilities in Ukraine*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

17. Ukraine (2012), *On Approving the Procedure for Providing Technical and Other Means of Rehabilitation of Persons with Disabilities, Children with Disabilities and Other Certain Categories of Population and Payment of Cash Compensation for Self-Purchased Technical and Other*

Means of Rehabilitation, List of Such Means: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

18. Ukraine (2016), *On Organizing Provision of Technical and Other Means of Rehabilitation for Certain categories of Population*: Law of the Ministry of Social Policy of Ukraine, Ministry of Social Policy of Ukraine, Kyiv.

19. Ukraine (2015), *On Compensation Payments to Persons Suffered from the Chornobyl Disaster and Recognizing Those That Are Expired, Some Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

20. Ukraine (2016), *On Approving the Procedure for Payment of One-Time Compensation for Damage Caused by the Chornobyl Disaster, Other Nuclear Accidents, Nuclear Tests, Military Training Exercises with Nuclear Weapons, and Annual Recovery Assistance to Certain Categories of Citizens*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

21. Ukraine (2005), *On Approving the Procedure for Using State Budget Funds to Execute Programs Related to Social Protection of People Affected by the Chornobyl Disaster*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

22. Ukraine (1997), *On the Procedure and Amounts of Compensation Payments for Children Suffered from the Chornobyl Disaster*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

23. Ukraine (2016), *Some Issues of Sanatorium Treatment and Recreation of Citizens Suffered from the Chornobyl Disaster*: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, Kyiv.

24. Ukraine (2012), *Standard for Providing Compensation Payment Services to Citizens Suffered from the Chornobyl Disaster*: Law of the Ministry of Social Policy of Ukraine, Ministry of Social Policy of Ukraine, Kyiv.

25. Mokrytska, N. P. and Fal, M. O. (2017), “Conditions for Assigning Compensation Payments for Social Services in Ukraine”, *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. Legal Series*, No. 2, pp. 123–135.

26. Kazanchan, A. A. (2010), “Types of Social Security for Citizens in Ukraine: Problematic Issues”. *Bulletin of Zaporizhzhia Institute of Law under the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, No. 3, pp. 11–20.